

Tento odborný materiál byl vypracován s pomocí odborného software Newton Dictate v rámci projektu Zefektivnění činnosti inspektorů České inspekce životního prostředí
reg. číslo: CZ.1.04/4.1.00/48.00040 jako příklad využití možností hlasové technologie v odborné praxi ČIŽP. Odborný materiál bude využíván v odborné praxi zaměstnanců ČIŽP.

Návrh metodiky - seminář "Využití software Newton Dictate při stanovení správného postupu šetření nálezu uhynulého živočicha s podezřením na otravu", který se konal 21. - 22.9.2011 ve Velkých Pavlovicích.

Zhruba 50 kriminalistů a inspektorů životního prostředí absolvovalo dvoudenní školení zaměřené na vyšetřování nelegálního trávení ve volné přírodě.

Školení, které bylo první společnou akcí ČIŽP a Policie ČR na toto téma, připravila Česká inspekce životního prostředí ve spolupráci s Českou společností ornitologickou a Policejním prezídiem Slovenské republiky. První den byl věnován souhrnným informacím a teorii, zatímco náplní druhého dne byl terénní nácvik vyšetřování na třech modelových stanovištích. Během školení si účastníci vzájemně vyjasnili možnosti a přístupy a navázali i osobní kontakty. Nyní nezbyvá než doufat, že započatá spolupráce přinese plody co nejdříve. Nezbytná je ale i spolupráce veřejnosti - nahlásování zjištěných případů trávení a ochota svědčit.

1) Z hlediska postupu šetření nálezu otráveného živočicha lze doporučit následující:

1.1) Spolupráce orgánů státní správy, která se osvědčila:

PČR při podezření na otravu kontaktuje k potvrzení otravy karbofuranem odborné orgány (ČIŽP, SVS, AOPK).

V případě, že zvíře na místě není mrtvé, je potřeba přednostně zajistit jeho ošetření, protože otrava malými dávkami karbofuranu nemusí být smrtelná a rekonvalescence zvířete může být možná. Zvíře příslušný veterinář přiměje ke zvracení, zvratky je potřeba zajistit a dostat vzorky do laboratoře na analýzu, např. přes

- **svozné linky Veterinární správy** uvedené na webových stránkách <http://www.svupraha.cz/cz/content/pages/svozne-linky.htm> (jsou někdy i na jatkách);

- **Integrovaný záchranný systém**, tel.č. 112 (dle instrukcí z <http://www.hzscr.cz/clanek/tisnova-volani-v-ceske-republice.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d> : "Zavolejte na tísňovou linku, pokud: ...chcete policii oznámit nějaké poznatky k trestné činnosti ...Upozorněte operátora na potenciální nebezpečí, která se na místě nacházejí (např. nebezpečné látky) "

- spolupráce s PČR (tel. 158, místní jednotky), např. u akutních vzorků.

Veterinář po potvrzení laboratorních výsledků, kde byl karbofuran prokázán, poskytne tuto informaci místně příslušné jednotce PČR.

1.2) V praxi je dobře využitelné "Metodické doporučení PČR k prověřování úhynů živočichů s podezřením na kontaminaci přípravky obsahujícími účinnou látku karbofuran

ze dne 10.5.2011", které obsahuje doporučení jak postupovat, zejména:

- a) Při nálezů otráveného živočicha (přednostně dravce) kontaktovat odborné orgány státní správy (např. ČIŽP), které jsou schopné odborně stanovit nejen druh uhynulého živočicha, ale s velkou pravděpodobností identifikovat, zda se může jednat o otravu karbofuranem,
- b) Ohledat bezprostřední okolí nálezů, zda se tam nenajde otrávená návnada, další mrtvá zvířata (i jiné druhy než dravci), případně či jiné stopy. Je dobré si rozmyslet, kam by asi pachatel mohl poschovávat další návnady, případně již otrávené kadavery, které se třeba později chystal zakopat (aleje, pod keřiky...). První ohledání je nezbytné, pozdější obvykle už nemá smysl.
- c) Místo nálezů a nález kvalitně zdokumentovat (fotodokumentace, nákres místa nálezů i celkového pohledu) a po zdokumentování pokud možno odstranit všechny otrávené exempláře a návnady.
- d) Pro potvrzení otravy karbofuranem předat uhynulého živočicha na pitvu veterinárnímu pracovišti, kde při podezření na karbofuran stačí provést analýzu z obsahu volete nebo žaludku, případně jater (vole i žaludek mohou být prázdné). Pro potvrzení trestného činu je důkaz otravy karbofuranem klíčový, jinak nelze zahájit úkony trestního řízení. (Je potřeba se dohodnout, kdo zaplatí pitvu. Pokud PČR už zahájil šetření s podezřením na trestní čin, pak PČR, pokud ne, tak např. ČIŽP. Jedna pitva a chromatografie na potvrzení karbofuranu stojí cca 2000,- Kč).

Citace z výše uvedeného Metodického pokynu PČR:

"...Podle konzultací lze předpokládat, že pokud dravec, např. orel mořský a další, naleznou a zkonzumují předloženou otrávenou návnadu obsahující vysokou koncentraci účinné látky karbofuran (prvotní kontaminace), dochází k jejich úhynu prakticky okamžitě po požití a nález mrtvého ptáka lze předpokládat do několika metrů od konzumované návnady.

Jiná situace ovšem nastává, pokud otrávený živočich jako zdroj potravy přijal část živočicha, který sám uhynul v řetězci, kde jako zdroj úhynu byla kontaminace po předchozím požití potravy s obsahem přípravku karbofuran. V těchto případech bude vzdálenost od místa požití potravy do místa nálezů závislá zejména na obsahu hladiny karbofuranu v těle uhynulého zvířete, jež posloužilo za zdroj potravy. V takových případech může dravec od místa příjmu kontaminované potravy, do místa jeho nálezů, překonat zřejmě stovky metrů, a nelze vyloučit ani vzdálenost 1-1,5 km, i delší.

Zvláštní podmínky ohledání místa nálezů:

Z uvedených důvodů je nutné při prověřování případů takových otrav živočichů, výše uvedené okolnosti zohlednit. Pokud je příčinou úhynu prokázáno požití karbofuranu, bude nutné, mimo běžných úkonů, jako je ohledání místa nálezů a širšího okolí, zaměřit se i na vyhledání míst, kde mohlo ke kontaminaci dravce dojít. Tedy pokusit se vyhledat místa, kde mohou být k usmrcování škodné zvěře umístěny otrávené návnady (vyvýšená nebo odlesněná místa, hromady kamení, meze, v zimě místa bez sněhové pokrývky, okolí míst kam se stahuje škodná zvěř apod.). V úvahu přichází velmi široká obhlídka a podrobné propátrání okolí místa nálezů. Zvláštní pozornost je třeba věnovat okolí několika stovek metrů od nálezů uhynulého živočicha, vhodné je využití služebního psa při ohledání, přítom

je však třeba předejít jeho případnému přímému styku s otráveným živočichem, či návnadou. Pokud se takové místo podaří vypátrat, je nezbytně nutné provést jeho řádnou dokumentaci, zajištění otrávené návnady pro další rozbor, vyhledat a zajistit veškeré dosažitelné stopy, které nás mohou dovést k pachateli.

Propátrání místa nálezu a jeho okolí bude přicházet v úvahu bezprostředně po oznámení nálezu uhynulého dravce, bez ohledu na to, zda je již známa příčina úhynu a jsou již zahájeny úkony trestního řízení. Jakékoliv zdržení může mít za následek zničení či zahlazení stop.

Při šetření a ohledání na místě nálezu doporučujeme si vyžádat i přítomnost pracovníka Státní veterinární správy. Tito jsou vyškoleni k zajišťování uhynulých zvířat a znají podmínky a požadavky na jejich odesílání k dalšímu vyšetření...."

1.3) I pokud se nepodaří nic vyšetřit (chybí svědci), případně se nepodaří najít pachatel trestného činu, je dobré případy projednávat s orgány státní správy (např. KÚ), myslivci (otrávená návnada v jejich honitbě x jejich zájem na tlumení „škodné“) a případy medializovat (zveřejňovat možná rizika otrávených návnad pro okolí, dopad na děti, domácí mazlíčky; způsobení velmi bolestivé smrti zvířete; trestnost tohoto činu a jeho veřejné odsouzení).

1.4) V místě opakovaných otrav je dobré zvýšit aktivitu policie (i např. ve formě účasti na společných lovech - informace pro myslivce, že jejich území "se hlídá", zvýšení hlídkové činnosti).

1.5) V místě otrav podpořit např. mediálně činnost té části myslivců, kteří chápou otrávené návnady jako nelegální. Požádat je o spolupráci s PČR.

1.6) Je dobré dohodnout (stačí i ústní dohoda) spolupráci místní jednotky PČR a SVS, aby se např. po telefonu daly poskytnout konzultace v případě nálezu uhynulého živočicha. Je doporučenímhodné i využití Operačního integrovaného systému hasičů, kde mohou poskytnout informaci o tom, kde aktuálně slouží pracovník SVS, kterého je možno kontaktovat pro konzultaci. Informace jsou specifické v každém kraji, je dobré si předem zjistit, jak to funguje "u nás".

1.7) S kadaverem je potřeba nechat manipulovat jen zkušeného školeného pracovníka. Nezkušený policista, civilista nebo inspektor by neměl se zvířetem manipulovat, pokud není nějak chráněn - nikdy se neví, zda živočich neuhynul na nějakou infekční chorobu, případně kde všude bude jed, či není kadaver již ve značném stupni rozkladu. Při možné manipulaci s otráveným živočichem použít dvojce rukavice, 2 pytle na nalezeného živočicha, mrazící box, kde je kadaver následně uložen je dobré mít na zámek, místnost s boxem rovněž (standardní bezpečnostní opatření veterinární správy).

1.8) V hraničních oblastech se doporučuje najít kontakt na kolegy v sousedním státě, udržovat i třeba neformální kontakt a případy jim hlásit, může se stát, že otrávení ptáci stihnou zaletět za hranice a jsou nalezeni tam či naopak, takže je možno vyžádat si

případné ohledání v možném radiu doletu otrávených ptáků.

1.9) SVS se na místě hromadné otravy ptáků osvědčilo pitvat ihned na místě (překrvené vnitřní orgány potvrzují otravu karbofuranem) a je možno hned navázat spolupráci s PČR s oznámením na podezření ze spáchání trestního činu.

1.10)

Při ohledání místa nálezu je potřeba počítat s tím, že pro potřeby trestního stíhání je nutné co nej přesněji definovat:

Kdo by mohl být pachatel (známý, neznámý).

Kde k nálezu došlo - např. č. parcely, katastr, co nej přesnější fyzický popis místa, aby nemohlo dojít k záměně s dalším místem.

Kdy došlo k nálezu, případně kdy mohlo dle odhadu dojít k úhynu živočicha.

Jak k případné otravě došlo + uvést, že konání (položení otrávené návnady) bylo v rozporu se zákonem a kterým (z. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, z. č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, z. č. 449/2001 Sb., o myslivosti, z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) Co pachatel provedl - co je v rozporu se zákonem.

Následky (na Slovensku není povinným znakem skutkové podstaty trestného činu pytláctví).

1.11) Na Slovensku se vyplácí informovat o podobných případech soudy, které mohou již vyřešené případy použít pro inspiraci v jejich vlastním aktuálním rozhodnutí.

1.12) Při nálezu může být vodítkem poloha mrtvého zvířete, které bývá v dobré tělesné kondici. Karbofuran je nervový jed způsobující přerušení nervových vzruchů mezi svaly a nervovou soustavou - dochází k ochrnutí svalů, i dýchacích a smrt nastává udušením - u karbofuranu se to pak nejčastěji projevuje jako svěšená rozevřená křídla a hlava svěšená k hrudníku, naopak pařáty jsou zaťaté, dravec může mít v pařátech nahrabaný rostlinný materiál a zem, protože umírá v křečích.

Zároveň byla učiněna nabídka ředitele České společnosti ornitologické vůči PČR na předání souboru různých fotografií nalezených otrávených dravců, pro budoucí identifikace otravy dravce karbofuranem (vhodné např. pro vytvoření informačního materiálu pro obvodní oddělení PČR a pro usnadnění jejich rozhodování při nálezu mrtvého zvířete).

1.13) Zkusit dát k místu návnady kamery pro identifikaci pachatele .

1.14) Existuje přenosný plynový chromatograf, který dokáže identifikovat ve vzorku látku, pokud ví, co má ve vzorku "hledat". Policie SR ho v současné době testuje. Možno zvážit též využití v ČR, a zda by nebyl vhodný též pro jiné složky než PČR.

1.15) Zvážit okolnosti nálezu. Má smysl volat policii? Např.: Je-li tam 1 dravec, nezabil se o dráty VN? Nesrazilo ho silniční vozidlo? Není stfelený? Ovšem 2 dravci jen tak z přirozených důvodů na jednom místě obvykle neuhynou.

1.16) Je dobré mít na sebe vzájemně kontakt (SVS, PČR, ČIŽP, myslivci). V regionech, kde

spolupráce není dosud ustavená, je potřeba počítat s větším zatížením PČR.

1.17) Je dobré konat společná terénní cvičení se simulovanými situacemi otrav nebo pašování se všemi možnými zúčastněnými stranami; posílat si výsledky proběhlých šetření (osvěta a medializace interně v rámci vyšetřujících orgánů). Je skvělé používat a sdílet fotodokumentaci (SVS má vynikající chuťovky).

1.18) I v ČR je úzus, že v případě nálezu víc než jednoho uhynulého dravce, případně potvrdí-li odborník, že se jedná o podezření na karbofuran, PČR vyjede místo ohledat a zajistí případné stopy, přizve další specialisty .

1.19) Účastníci se shodli na vhodnosti uspořádání mezíresortního jednání, které se bude nadále zabývat problémem nezákonného trávení dravců v přírodě a bude hledat nové přístupy vedoucí k dopadení pachatele, jelikož nikdy nikdo nebyl za trávení odhalen a odsouzen, což ve veřejnosti vyvolává milnou domněnku, že trávení není postihováno.

2) Z hlediska využití Newton Dictate (ND) lze doporučit následující:

2.1) ND je využitelný pro diktování poznámek při ohledání místa nálezu otráveného živočicha. Poznámky jsou později v kanceláři z diktafonu (mobilního telefonu) převedeny do PC a pomocí ND přepsány do textu. Diktafon je upřednostňován před diktováním do notebooku především kvůli malým a praktickým rozměrům diktafonu. Při použití modelu diktafonu, který je na ČIŽP k dispozici, je velmi důležité správné nastavení diktafonu a způsob diktování (sklon a vzdálenost diktafonu od úst).

Kromě diktafonu je možno diktovat do mobilních telefonů (HTC) s následným off-line přepisem v ND. Tato funkce byla speciálně pro potřeby inspektorů vyvinuta.

2.2) ND je využitelný pro diktování poznámek při pitvě živočicha prováděné veterinářem.

2.3) ND není využitelný na zaznamenávání dialogu (např. komunikace s podezřelým, se svědky), je-li záměrem záznamu jeho následné přímé převedení do textu.

Postup lze aplikovat tak, že se nahraje audiozáznam dialogu a ten je poté ručně přepsán v textovém editoru do PC.

Důvod: Svědci, případně podezřelí nejsou zvyklí na pravidla správného diktování, nemají zájem spolupracovat na správném záznamu, diktují nesouvisle. ND pak při přepisu poskytuje natolik chybné výsledky, že je efektivnější zvukový záznam přepsat ručně.

2.4) ND nelze použít, pokud by text měl být diktován do české verze ND jiným jazykem (např. slovensky).

2.5) ND Je vhodné kombinovat se stávajícími postupy, například s fotoaparáty, kdy obrazový záznam doplní celkovou situaci. Tato kombinace jednoduchá na použití a přesto velice efektivním.

Tyto závěry byly zpracovány za využití diktování pomocí technologie Newton Dictate.

Na zpracování závěrů ze semináře se podíleli:

ČIŽP - J. Cháberová, J. Beneš, J. Klapuš, J. Kufnerová

ČSO - Z. Vermouzek

MŽP - M. Krestová

MVČR - H. Linhartová

Newton Technologies, a.s. - I.Jandová, V. Kadlec

PČR - A. Nosek